

http://www.niss.gov.ua/public/File/2013_nauk_an_rozrobku/ynvestyc_polityka.pdf

8. Shovkun I. (2011) Podatkovi faktori tehnologichnogo rozvitku ekonomiki [Tax factors of technological development of economy]. *Economy of Ukraine*, 5, pp. 52

9. Kozhem'jakina S.M. (2012) Produktivnist' praci na makrorivni: viznachennja, analiz ta prognozuvannja : monografija [Labor productivity at the macro level: definition, analysis and forecasting: monograph]. LLC «Scientific-production enterprise» Interservis «, Kiev. pp. 320–323.

Дані про автора

Мазуров Сергій Анатолійович,

юрисконсульт I категорії Бердянського міського центру зайнятості, аспірант Інституту підготовки кадрів Державної служби зайнятості України, кафедра теоретичної та прикладної економіки,

вул. Дачна, 2а, м. Бердянськ, Запорізької області, 71100, Україна

e-mail: ayreon85@ukr.net

Данные об авторе

Мазуров Сергей Анатольевич,

юрисконсульт I категории Бердянского городского центра занятости, аспирант Института подготовки кадров Государственной службы занятости Украины, кафедра теоретической и прикладной экономики,

ул. Дачная, 2а, г. Бердянск, Запорожской области, 71100, Украина

e-mail: ayreon85@ukr.net

Data about the author

Mazurov Sergey Anatolyevich,

legal adviser to the I category of the Berdyansk City Employment Center, postgraduate student at the Institute of Personnel Training at the State Employment Service of Ukraine, Department of Theoretical and Applied Economics,

street Dachnaya, 2a, Berdyansk, Zaporozhye region, 71100, Ukraine

e-mail: ayreon85@ukr.net

УДК 336.132.1:336.711:005.591.4:005.742:005.72

DOI: 10.5281/zenodo.1304154

ИНДУС К.П.

Ринок корпоративного контролю – важливий механізм реструктуризації банківської системи

Процеси злиття, поглинання та придбання компаній і банків набули міжнародних масштабів, а їх проведення зумовило фундаментальні зрушення у галузевій структурі економіки та сприяло формуванню нового сегменту фінансових відносин – ринку корпоративного контролю. За економічним змістом ринок корпоративного контролю є сукупністю економічних відносин, які регулюють перерозподіл прав власності через проведення операцій злиття, поглинання та придбання контрольного пакета акцій компанії чи банку. Товаром на цьому ринку виступають права контролю над компаніями чи банками. Основною функцією ринку корпоративного контролю є ефективний перерозподіл прав власності на активи компанії чи банку між власниками. В Україні ринок корпоративного контролю за умов входження іноземного капіталу перетворюється у важливий механізм реорганізації окремих банків. Під реорганізацією банку розуміється злиття, приєднання, виділення, поділ банку, перетворення його організаційної форми, наслідком якої є передача, прийняття його майна, коштів, прав та обов'язків правонаступником. За сутнісним змістом виокремлено три форми проведення процесів реорганізації банків: об'єднання; поділ; створення нових банківських установ на основі перетворення організаційно-правової форми. Наведені характерні ознаки операцій злиття, придбання та поглинання економічних суб'єктів і критерії їх класифікації.

Ключові слова: ринок корпоративного контролю, банки, акціонери, інвестори, реорганізація банку, злиття, придбання, поглинання.

ИНДУС К.П.

Рынок корпоративного контроля – важный механизм реструктуризации банковской системы

Процессы слияния, поглощения и приобретения компаний и банков получили международные масштабы, а их проведение обусловило фундаментальные сдвиги в отраслевой структуре экономики и способствовало формированию нового сегмента финансовых отношений – рынка корпоратив-

ного контролю. По економічному содержанию рынок корпоративного контролю является совокупностью экономических отношений, которые регулируют перераспределение прав собственности путем проведения операций слияния, поглощения и приобретения контрольного пакета акций компании или банка. Товаром на этом рынке выступают права контроля над компаниями или банками. Основной функцией рынка корпоративного контроля является эффективное перераспределение прав собственности на активы компании или банка между собственниками. В Украине рынок корпоративного контроля в условиях вхождения иностранного капитала превращается в важный механизм реорганизации отдельных банков. Под реорганизацией банка понимается слияние, присоединение, выделение, разделение банка, превращения его организационной формы, следствием которой является передача, принятие его имущества, средств, прав и обязанностей правопреемником. По сущностному содержанию выделены три формы проведения процессов реорганизации банков: объединение; разделение; создание новых банковских учреждений на основе преобразования организационно-правовой формы. Приведены характерные признаки операций слияния, приобретения и поглощения экономических субъектов и критерии их классификации.

Ключевые слова: рынок корпоративного контроля, банки, акционеры, инвесторы, реорганизация банка, слияние, приобретение, поглощение.

INDUS K.P.

The corporate control market is an important mechanism for restructuring the banking system

Processes of merger, acquisition and absorption of companies and banks have become international in scope, and their implementation has resulted fundamental changes in the sectoral structure of the economy and contributed to the formation of a new segment of financial relations – the corporate control market. In economic terms, the corporate control market is a set of economic relations that govern the redistribution of ownership through conduction of operations of merger, acquisition and absorption of a controlling stake in a company or a bank. The goods in this market are the rights of control over companies or banks. The main function of the corporate control market is the effective redistribution of ownership rights on the assets of a company or a bank between the owners. In Ukraine, the market for corporate control under conditions of entry of foreign capital becomes an important mechanism for the reorganization of individual banks. The reorganization of a bank means merger, accession, allocation, division of a bank, transformation of its organizational form, the result of which is the transfer, acceptance of its property, funds, rights and obligations of the successor. In essence, three forms of carrying out bank reorganization processes are identified: merger; division; creation of new banking institutions on the basis of transformation of organizational–legal form. Characteristic features of operations of merger, acquisition and absorption of economic entities and criteria for their classification are presented.

Keywords: corporate control market, banks, shareholders, investors, bank reorganization, merger, acquisition, absorption.

Постановка проблеми. Активізація процесів злиття, придбання та поглинання зумовлена насамперед тим, що операції злиття, придбання та поглинання є, з одного боку, ефективним способом оптимізації та реструктуризації банківської системи, а з другого – дієвим інструментом реалізації банківською установою власної корпоративної стратегії. У вітчизняній практиці до цього додається ще один чинник – здійснення таких операцій є найприйнятнішим способом входження іноземного капіталу на банківський ринок. Швидке зростання масштабів операцій злиття, придбання та поглинання як на міжна-

родному, так і на національному рівнях зумовлює об'єктивну потребу дослідження цього явища.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню діяльності банків закладено у працях зарубіжних та вітчизняних учених: М. Алексеєнка, О. Васюренка, І. Івасіва, Л. Кролівецької, Я. Міркіна, В. Міщенко, П. Роуза, М. Саблука, Дж. Синкі, Н. Шелудько та ін. Однак у вітчизняній науці питання, пов'язані з дослідженням процесів реорганізації суб'єктів економічної діяльності, і банків зокрема, перебувають на початкових етапах розроблення і тому потребують подальших досліджень.

Мета статті – розкрити сутність ринку корпоративного контролю (сукупність угод злиття, придбання та поглинання).

Виклад основного матеріалу. Розвиток світової економіки та активізація процесів глобалізації спонукає суб'єктів економічної діяльності рухатися в напрямку органічного зростання географічних меж ведення бізнесу. Експансія на нові ринки можлива або через створення філій та представництв, що передбачає інвестування власних ресурсів, або через встановлення контролю над уже існуючими організаціями. В цьому сенсі під контролем над іншими суб'єктами ринку прийнято розуміти отримання однією стороною можливості визначати стратегію розвитку і розпоряджатися фінансовими ресурсами другої сторони. Зацікавленість учасників ринку в можливостях контролювати інші компанії створює передумови для формування ринку корпоративного контролю. Здебільшого способом встановлення контролю над іншими суб'єктами ринку є проведення операцій злиття, придбання та поглинання. Оскільки поняття ринку корпоративного контролю є відносно новим для вітчизняної науки і практики, сформулюємо його визначення.

За економічним змістом ринок корпоративного контролю є сукупністю економічних відносин, які регулюють перерозподіл прав власності через проведення операцій злиття, поглинання та придбання контрольного пакета акцій компанії чи банку. Товаром на цьому ринку є права контролю над компаніями чи банками. Оскільки економічна функція будь-якого ринку полягає у найбільш ефективному розподілі наявних обмежених ресурсів, то це дає підстави стверджувати, що основною функцією ринку корпоративного контролю є ефективний перерозподіл прав власності на активи компанії (банку) між власниками. За умов, що склалися у вітчизняній практиці і характеризуються насамперед активним входженням іноземного капіталу, ринок корпоративного контролю перетворюється у важливий механізм реструктуризації банківської системи. Звернімося до дослідження наявних підходів до визначення механізмів і методів реорганізації банківської діяльності.

За діючими правовими нормами під реорганізацією банку прийнято розуміти «злиття, приєднання, виділення, поділ банку, перетворення його організаційної форми, наслідком якої є передача, прийняття його майна, коштів, прав та обов'язків правонаступником» [8]. Отже, операції злиття,

придбання та поглинання є складовими процесу реорганізації банку.

За сутнісним змістом виокремлюються три форми проведення процесів реорганізації банків: об'єднання; поділ; створення нових банківських установ на основі перетворення організаційно-правової форми. У науковій літературі для описання операцій об'єднання суб'єктів господарювання використовуються такі терміни, як злиття, придбання та поглинання.

За змістом операції злиття, придбання та поглинання є різними формами встановлення контролю над компанією та її основними активами, в процесі яких відбувається повна або часткова передача прав контролю над компанією. «Фінансово-кредитний енциклопедичний словник» визначає операції злиття та придбання як фінансові операції об'єднання різних економічних суб'єктів в один з метою отримання конкурентних переваг і максимізації вартості у довгостроковому періоді [10].

З. Боді та Р. Мертонн у праці «Фінанси» [1] розглядають процеси злиття та придбання як стратегічні рішення у фінансовому менеджменті. У праці С. Росса, Р. Вестерфілда та Б. Джордана «Основи корпоративних фінансів» [9] в основу визначення операцій злиття, придбання та поглинання покладено юридичний критерій. Автори виділяють три основні види юридичних процедур, які можуть бути використані для придбання суб'єктів господарювання, а саме: 1) злиття або консолідація; 2) придбання контрольного пакета акцій; 3) придбання активів. При цьому автори праці вказують на те, що з економічного погляду суттєвих відмінностей між цими видами операцій немає. Злиття визначається як повне придбання однієї компанії іншою, коли одна сторона зберігає свою назву та індивідуальність, а інша (об'єкт злиття) перестає існувати як юридична особа. Консолідація визначається авторами як злиття, в результаті якого створюється абсолютно нова компанія.

На відміну від існуючих класифікацій операцій злиття, придбання та поглинання, в основу яких покладено юридичну форму – створення нової юридичної особи або видозміну однієї з юридичних осіб та ліквідацію інших [9], використовується класифікація, в основу якої покладено економічний зміст та наслідки операції. Для розмежування та класифікації операцій злиття, придбання та поглинання з погляду їх економічного змісту вважаємо за доцільне використовувати такі

Відмінності операцій злиття, придбання та поглинання

Критерій	Злиття	Придбання	Поглинання
Результат операції	Утворення нової компанії з новим складом власників	Компанія–покупець отримує бізнес, що цікавить її акціонерів, акціонери компанії, яка продається, отримують винагороду за бізнес	Утворення нової компанії з новим складом власників або подальший перепродаж
Величина компаній	Відносно рівні	Компанія–покупець істотно більша компанії, яку купують	Компанія–поглинач більша компанії, яка поглинається
Мета акціонерів	Нарощування масштабів бізнесу через збільшення частки у бізнесі	Для покупця – придбати бізнес, для продавця – вийти з бізнесу	Для компанії, яка поглинає, – придбати бізнес або отримати прибуток від продажу акцій чи активів
Ухвалення рішень про операцію	Безпосередньо власниками	У більшості випадків – вищий менеджмент (рада директорів)	Без погодження з боку компанії, яка поглинається
Воля сторін у здійсненні операції	За бажанням обох сторін	За бажанням однієї зі сторін та погодженням з другою	За бажанням однієї зі сторін та без згоди другої

критерії: 1) значущість змін структури власності банків–учасників операції; 2) відносний розмір банків, що беруть участь в операції; 3) мету акціонерів банків–учасників; 4) рівень ухвалення рішення про операцію. Виходячи з перелічених критеріїв, сформулюємо визначення понять злиття, придбання та поглинання в банківській діяльності. Такі критерії дозволяють здійснити чітке розмежування та виявити відмінні особливості кожного виду операцій (див. таблицю).

Злиття – це операція або сукупність операцій, у результаті яких відбувається добровільне об'єднання зіставних за розміром банків у нову структуру, з істотним збільшенням масштабів діяльності порівняно з діяльністю кожного окремого банку, акціонери яких втрачають певну частку контролю над банком, проте залишаються власниками. Рішення про операцію приймається тільки на рівні акціонерів.

Під придбанням розуміють операцію або сукупність операцій між різними за розмірами банками, в результаті яких одна сторона припиняє свою діяльність і отримує за це певну винагороду в грошовій і/або іншій формі від другої сторони, котра збільшує за допомогою цієї операції масштаби свого бізнесу без істотної зміни своєї структури власності. Рішення про таку операцію приймається на рівні вищого менеджменту банку–покупця. Поглинання – операція або сукупність операцій, які мають ворожий характер, проводяться без погодження із банком, який поглинається, інколи таємно, в результаті чого менеджмент банку повністю змінюється. Сукупність операцій злиття, придбання та поглинання (або M&A–операцій) банківських установ формують ринок корпоративного контролю в банківському секторі.

Висновки

В останнє двадцятиліття у світовій практиці відбулася активізація такого сегмента фінансового ринку як злиття, придбання та поглинання, відомого у міжнародній економічній спільноті як ринок M&A–операцій. Процеси злиття, поглинання та придбання компаній і банків набули міжнародних масштабів, ставши яскравим проявом глобалізації, а їх проведення зумовило фундаментальні зрушення у галузевій структурі економіки та сприяло формуванню нового сегменту фінансових відносин – ринку корпоративного контролю.

За економічним змістом ринок корпоративного контролю є сукупністю економічних відносин, які регулюють перерозподіл прав власності через проведення операцій злиття, поглинання та придбання контрольованого пакета акцій компанії чи банку. Товаром на цьому ринку виступають права контролю над компаніями чи банками. Основною функцією ринку корпоративного контролю є ефективний перерозподіл прав власності на активи компанії чи банку між власниками.

В Україні найвища активність інвесторів щодо здійснення операцій злиття, придбання та поглинання спостерігається в банківському секторі. Значна кількість укладених угод злиття та придбання банківських установ провокує фундаментальні структурні зміни у банківському секторі. В Україні ринок корпоративного контролю за умов входження іноземного капіталу перетворюється у важливий механізм реорганізації окремих банків. Форму участі українських банків у світових глобалізаційних процесах маємо підстави визначити як приєднання.

Список використаних джерел

1. Боди З. Финансы : перевод с англ. / З. Боди, Р. Мертонн. – К.: Вильямс, 2001. – 453 с.

2. Важинський Ф.А. Антикризисне фінансове управління як економічна система / Ф.А. Важинський, А.В. Колодійчук // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук–техн. пр. – Львів: РВВ НЛТУ України, 2010. – Вип. 20.3. – С. 127–132.

3. Важинський Ф.А. Механізм регулювання інвестиційної діяльності в регіоні / Ф.А. Важинський, А.В. Колодійчук // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук–техн. праць. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.7. – С. 138–143.

4. Важинський Ф.А. Сутність банківського іпотечного кредитування / Ф.А. Важинський, А.В. Колодійчук // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук–техн. праць. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.2. – С. 151–156.

5. Гаврилко П.П. Фактори інноваційного розвитку промисловості / П.П. Гаврилко, А.В. Колодійчук, В.М. Черторижський // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук–техн. праць. – 2011. – Вип. 21.11. – С. 201–205.

6. Долішній І.М. Мотивація персоналу як об'єкт управління на підприємстві / І.М. Долішній, А.В. Колодійчук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.5. – С. 211–216.

7. Колодійчук А.В. Особливості функціонування машинобудівних підприємств на сучасному етапі розвитку економіки України / А.В. Колодійчук, В.М. Пісний // Зб. наук–техн. праць НЛТУ України. – 2009. – Вип.19.13. – С. 172–178.

8. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07 грудня 2000 р. / Інтернет–сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

9. Росс С. Основы корпоративных финансов: пер. с англ. / С. Росс, Р. Вестерфилд, Б. Джордан. – М.: Лаборатория Базовых Знаний, 2000. – 720 с.

10. Финансово–кредитный энциклопедический словарь / под общей ред. А.Г. Грязновой. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 874 с.

References

1. Bodie, Z., & Merton, R. (2001). *Finansy* [Finance] (Translated from English). Moscow: Williams. [in Russian].

2. Vazhynskyy, F. A., & Kolodiychuk, A. V. (2010). Antykrizisne finansove upravlinnya yak ekonomichna systema [Anticrisis Financial Management as an Economic System]. In *Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny* [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 20.3 (pp. 127–132). [in Ukrainian].

3. Vazhynskyy, F. A., & Kolodiychuk, A. V. (2010). Mekhanizm rehulyuvannya investytsiynoyi diyal'nosti v rehioni [Mechanism for regulation of investment activity in the region]. In *Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny* [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 20.7 (pp. 138–143). [in Ukrainian].

4. Vazhynskyy, F. A., & Kolodiychuk, A. V. (2010). Sutnist' bankivs'koho ipotechnoho kredytuvannya [Essence of bank mortgage lending]. In *Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny* [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 20.2 (pp. 151–156). [in Ukrainian].

5. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., & Chertoryzhskyy, V. M. (2011). Faktory innovatsiynoho rozvytku promyslovosti [Factors of innovation development of industry]. In *Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny* [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 21.11 (pp. 201–205). [in Ukrainian].

6. Dolishniy, I. M., & Kolodiychuk A. V. (2010). Motyvatsiya personalu yak ob'yekt upravlinnya na pidpryyemstvi [Motivation of the personnel as an object of management in the enterprise]. In *Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny* [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 20.5 (pp. 211–216). [in Ukrainian].

7. Kolodiychuk, A. V., & Pisnyy, V. M. (2009). Osoblyvosti funktsionuvannya mashynobudivnykh pidpryyemstv na suchasnomu etapi rozvytku ekonomiky Ukrayiny [Features of functioning of machine–building enterprises at the current stage of development of the economy of Ukraine]. In *Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny* [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 19.13 (pp. 172–178). [in Ukrainian].

8. Supreme Council of Ukraine (1991). Pro banky i bankivs'ku diyal'nist' [About Banks and Banking]: Law of Ukraine, adopted on 1991, March 20, 872–XII. Retrieved from www.rada.gov.ua [in Ukrainian].

9. Ross, S., Vesterfeld, R., & Jordan, B. (2000). *Osnovy korporativnykh finansov* [Fundamentals of Corporate Finance] (Translated from English). Moscow: Laboratory of Basic Knowledge. [in Russian].

10. Gryaznova, A. G. (Ed.). (2002). *Finansovo–kreditnyy entsiklopedicheskiy slovar'* [Financial and credit encyclopaedic dictionary]. Moscow: Finances and Statistics. [in Russian].

Дані про автора

Індус Катерина Петрівна,

к.е.н., доцент, Ужгородський торговельно–економічний інститут Київського національного торговельно–економічного університету
e–mail: info@utei-knteu.org.ua

Данные об авторе

Индус Екатерина Петровна,

к.э.н., доцент, Ужгородский торгово-экономический институт Киевского национального торгово-экономического университета
e-mail: info@utei-knteu.org.ua

Data about the author

Kateryna Indus

PhD, Associate Professor of Uzhgorod Trade and Economic Institute of the Kyiv National Trade and Economic University
e-mail: info@utei-knteu.org.ua

УДК 336.132.1:336.711:005.591.4:005.52:005.334

DOI: 10.5281/zenodo.1304164

КОВАЧ М.Й.

Управління ризиками в процесі здійснення операцій злиття, придбання та поглинання банків

В процесі здійснення операцій на ринку корпоративного контролю рівень ризикованості діяльності банку потенційних інвесторів цікавить не менше, ніж прибутковість, адже після завершення M&A операцій ризики об'єкта придбання стають їхніми власними ризиками. Для потенційних інвесторів найважливішими є ідентифікація та оцінювання загального рівня ризикованості об'єкта придбання. Для власників банку, які мають намір його продати, найважливішим стає застосування таких методів управління, які дозволяють за порівняно короткий період суттєво знизити ризики і в такий спосіб підвищити вартість банку. Найбільш прийнятним є метод сек'юритизації активів. Сек'юритизація банківських кредитів – це операція, в процесі якої банк продає повністю або частково виданий кредит, списуючи його із свого балансу до настання строку його погашення, і передає право отримання основного боргу і доходу за ним новому кредиторі, причому не обов'язково банку. Сек'юритизація активів банку є найефективнішим та найрадикальнішим методом управління ризиками, а її еволюцію визнано зразком подолання кредитних ризиків, ризиків реінвестування, ризиків ліквідності та правових ризиків. Розглянуто класифікацію ризиків зовнішніх і внутрішніх. Визначено основні методи оцінки рівня ризикованості банківських установ, зокрема: експертний, рейтинговий, фінансових коефіцієнтів, статистичний; наведені переваги та недоліки цих методів.

Ключові слова: ризики, банки, методи управління, кредитний ризик, сек'юритизація, фінансові ризики, ідентифікація, оцінювання.

КОВАЧ М.Й.

Управление рисками в процессе осуществления операций слияния, приобретения и поглощения банков

В процессе осуществления операций на рынке корпоративного контроля уровень рискованности деятельности банка потенциальных инвесторов интересует не меньше, чем доходность, ведь после завершения M&A операций риски объекта приобретения становятся их собственными рисками. Для потенциальных инвесторов важнейшими являются идентификация и оценка общего уровня риска объекта приобретения. Для владельцев банка, которые намерены его продать, важнейшим становится применение таких методов управления, которые позволяют за сравнительно короткий период существенно снизить риски и таким образом повысить стоимость банка. Наиболее приемлемым является метод секьюритизации активов. Секьюритизация банковских кредитов – это операция, в процессе которой банк продает полностью или частично выданный кредит, списывая его со своего баланса до наступления срока его погашения, и передает право получения основного долга и дохода по ним новому кредитору, причем не обязательно банку. Секьюритизация активов банка является самым эффективным и радикальным методом управления рисками, а ее эволюцию признано образцом преодоления кредитных рисков, рисков реинвестирования, рисков ликвидности и правовых рисков. Рассмотрена классификация рисков внешних и внутренних. Определены основные методы оценки уровня риска банковских учреждений, в частности: экспертный, рейтинговый, финансовых коэффициентов, статистический; приведены преимущества и недостатки этих методов.

Ключевые слова: риски, банки, методы управления, кредитный риск, секьюритизация, финансовые риски, идентификация, оценка.